

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 20. marca 1861.

Kaj je bolje: globoko ali plitvo oranje?

Angleži in Belgijanci, katerih kmetovanje je na najvišji stopnji, so se najbolj globokega oranja poprijeli, in orjejo, kakor skušnje pripovedujejo, včasih celó do 27 pavcov debele brazde s skozi in skozi železnimi plugi. Če nam ni ravno tako ravnati, vendar je prav, da to vemo.

Da se bo sčasoma globoko oranje tudi pri nas vpe-ljalo, posebno v debeli zemlji, je gotovo, kakor hitro se bodo naši kmetovavci prepričali, da je na globoko izorani brazdi več pridelka kakor na plitvo izorani.

Da je globoko oranje posebno v debeli zemlji bolje od plitvega, se vsak kmetovavec že iz sledečega prepriča:

1. Koreninam se globokeje zemlja prerahlja, da se lože bolj ukoreninijo in na vse strani razprosté; če pa korenine globokeje v zemljo segajo, tudi bilke bolj spešno in krep-keje rastejo. Skušnje učé, da mnogoverstne rastline, če njih korenine po 4 do 7 pavcov globoko segajo, se boljše ponašajo, kakor pod brazdo, ktera je le po 3 do 4 pavce globoka; pri globokem oranji ne zadevajo korenine tako naglo na spodnje terdne tla kakor pri plitvem, kjer je brazda komaj 2 do 4 pavce debela; zato je tudi zernje na tako plitvo orani njivi slabo, dostikrat tudi gluho, po-sebno ob suhih letinah, slama pa navadno slaba.

2. Bolj ko je njiva globoko orana, manj močirna je od une, ki je plitvo orana. To se pri debeli zemlji prav lahko zapopade iz tega, da zemlja, ki je 6 ali še več pavcov globoko preorana, brez škode več mokrote povzije, kakor njiva enake debelosti, če je komaj za 3 pavce glo-boko preorana.

3. Če je njiva globoko preorana, ji suša nikoli toliko škode ne prizadene, kakor plitvo orani, ker vlažnost delj časa v sebi ohrani.

4. V globoko preorani zemlji pognejajo hitreje gnojni drobci in žito potem hitreje raste in bogateje obrodi. An-gleži terdijo in pravijo, da je na takih njivah pridelano žito dosti boljšega jedra in težje.

5. Na globoko obdelanih njivah ne poleže žito tako rado.

6. Globoko orane njive napravimo zmožne tudi za take rastline, ktere potrebujejo za njih goršo rast tudi globokeje zrahljane zemlje, kakor, na priliko, ogeršica, koruza, repa, krompir, pesa itd., in posebno pa razne deteljne plemena.

Nasprotniki globokega oranja pa pravijo, da plitvo oranje se je že od starodavnih časov obdržalo, in staro kopito jim več veljá kakor mlada pamet. Oni pravijo:

1. Žita v 3 do 4 pavce globoko preorani zemlji imajo že dovelj prostora, se na vse plati lahko razprostirati in spešno rasti, če se le njiva dobro pognoji; oni pravijo

2. da se gnoj, če pregloboko v zemljo pride, preveč razgubi in rastlinam ne hasne toliko, ko na plitvo orani njivi in terdijo, da se preveč mertvice na verh spravi, ki ni za rast pripravna; dalje pravijo,

3. da je globoko oranje pretežko, delo predolgo terpi, in da jim prevelike stroške prizadeva, zato ker morajo za globoko oranje več in močnejše živine vprezati.

Al vse to nasprotovanje stoji na slabih nogah, se vé, če je zemlja dosti debela.

Pervi ugovor podré že to, da se na njive ne seje samo žito, ampak tudi take semena, ktere svoje korenike globokeje v zemljo spuščajo, kakor detelja, trava in druga klaja.

Ravno tako tudi drugi ugovor ne more obveljati. Ako se pred setevjo njiva večkrat preorje in spraši, se podorani gnoj z zemljo tako pomeša, kakor je za rast raznega žita najboljše, ravno tako se tudi vlažnost po večkratnem oranji tako po brazdah razdeli, da žitu nikakor ne škoduje, ampak le hasne.

Da pregloboko oranje predolgo terpi in preveč stroškov prizadene, je pač res; al kdo si zamore brez denarja in v enem hipu kaj boljšega pri kmetijstvu napraviti! Menda nihče!

Če se bomo globokega oranja, se vé da le v debeli zemlji, sploh poprijeli, se bomo v malo letih prepričali, po bolji in bogateji žetvi, da nismo zastonj delali; oni gospo-darji pa, ki se še vedno plitvega oranja deržé, bodo spo-znali korist globoke rali.

Na Bokalcah mesca sušca 1861.

J. F. Zevnik.

Gospodarska novica.

(Kebri za juho). „Novice“ so nam že večkrat po-vedale, kaj in kako s kebrri ravnati, da se pokončajo in kar je moč v prid porabijo. Pa nam vendar še povedale niso, da se iz kebrov ravno tako dobra juha (župa) skuhati dá, kakor jo gosposke kuharce iz rakov skuhajo. „Kaj pa še?“ — bojo morebiti nekteri bravci pri teh besedah za-kričali — „pojte rakom žvižgat s kebrovo juho!“ Ne, pri-jatli moji, da bi vam silil tako jéd na mizo; le povedati vam hočem kaj novega od kebrov, in vašo pozornost toliko bolj obrniti na kebre; če več govorimo od njih, bolj jih bomo začeli pokončevati in toliko bolje bo za nas. V časniku „Iris“ smo brali sledeče: Dr. Schneider iz Fulde tako-le piše: Kdo bi verjel, da kebrri (hrošči) tako dobro juho dajo, kakor se tukaj v Fuldi res iz njih kuha in rada vživa. Kuha se kakor rakova juha. Kebri, ki se jih za enega človeka 30 šteje, se taki, kakor se vjamejo, operó in v možnarji stolčejo, z razbeljenim sirovim maslom cvrejo in potem v goveji juhi skuhajo; ko se je na situ precedila in na opečen kruh vlila, se potem na mizo dá. Če je prav goveja juha slaba, ji kebrri posebno dober okus dajo; bolja je in redivniša kot rakova juha; ima dober duh, barvo pa ko kebrove repetnice.

Juri Pajk.

(Velika kaljivost pšeničnega zernja). Da je žitno zernje dolgo časa kaljivo, je sploh znano; da pa ostaja tavžent in več let kaljivo in rodovitno, menda ne vejo ljudje. Pokazala se je pa ta žitna lastnost lani na Francozkem.

Nek učen Francoz, potovaje po Egiptu in ondi preisko-vaje starodavne kraljevske spominke in gomile, je najdel v nekem grobu med drugimi starinami tudi 5 pšeničnih

zern, ktere so morebiti mnogo tisuč let pokrite ležale v grobu, od sončnih žarkov ne razsvetljene, davnej pozabljene od ljudi. Francoz jih je vzel seboj, in vernivši se v domovino leta 1849 je on teh 5 pšeničnih zern vsadil v rodovitno zemljo, radoveden, jeli bodo nicali ali ne?

Lejte čudo! Izniknile so, rastle so, ter pognale iz 5 zern 5 bilk, ktere so bile po 7 čevljev dolge, in kterih vsaka je imela mnogo prelepih klasov. Iz teh klasov se je pridobilo 1200 zern. Vsled tega nepričakovanega uspeha je nek umen kmetovavec, gosp. Drouillard, leta 1850 poskušal od tega zernja saditi na treh različnih krajih, in to na severni bolj merzli strani, v sredi in na južni bolj topli plati francozke dežele. Pridelal je mnogo mnogo lepe pšenice. Od toda so poskušali tudi drugi kmetovavci seme te staronove pšenice sejati. Ravnali so pa tako-le:

Polovico neke njive so s to egiptovsko pšenico posejali, polovico pa z navadno domačo. Perva — egiptovska pšenica — je dala 60 zern; druga — domača — le 15, v tem, ko navadni pridelek je komaj 8 zern. Zerno za zernom in po versti vsajeno (ne vsejano) dala je egiptovska pšenica 556terni dobitek!

Zdaj napravljajo na Francozkem s to pšenico vedno več imenitnega zernja.

Naloge deželnega odbora krajskega, gledé na zgodovinske in narodne pravice.

V zgodovinskih rečéh naše domovine in njenih starih pravicah dobro zvedeni gosp. dr. H. Costa nam je podal sledeči spis, ki ga je v poslednjem zgodovinskem zboru govoril, naj bi ga tudi v „Novicah“ razglasili. To toliko raji storimo, ker so v tem spisu razodete reči res beseda o pravem času. Tako-le se glasi omenjeni spis:

Deželne poslance naše čakajo marsiktere reči, ktere bo treba domovini v korist rešiti in v kterih bojo pokazati imeli svojo umnost, vednost in skušenost. Med najvažnije naloge deželnega zbora spada po mojem mnenju

pervič: da dobí krajnska dežela spet svoje stare meje, ki so po pravici njene bile sto in sto let in ki sem jih pod naslovom: „Die Gränzen des Kronlandes Krain“ v „Freihafen von Triest“ leta 1849 popisal, pa tudi v „Laib. Zeitg.“ je bil unidan o tem dober popis. Treba je, da se najpred polje pozná, ktero hočemo obdelovati ali za ktero hočemo delati;

drugo bo, da se deželi poverne njeno nekdanje ukoreninjeno (radicirano) premoženje, ktero je ali v državno kaso steklo ali pa se po drugih potih pogubilo; tu sem spadajo nekteri daci, nekte cestnine in mostnine, nekte naklade (imposti), nekteri namestki (aequivalenti). Treba je, da se to deželi spet poverne, ker vprihodnjič mora to vsem deželanom v dobro priti. Ne bo pa težko pravice do teh dohodkov skazati;

tretjič: vse želi polajšanja davkov; deželnim poslancom bo tedaj treba pozvediti: kako so nekda davke razpisovali in stirjevali, da to, kar je pravo in dobro bilo nekda, se gledé na sedanje čase v prevdarek vzame;

četeri: ker je gotova reč, zoper ktero ne more biti nikakošnega ugovora, da ljudstvo na Krajskem kakor vsako drugo ima pravico do šolske izomike, se mu tedaj morajo pomočki na roke dati, da se omikati more. Deželnim poslancom bo tedaj treba, to reč v svoje pomenke vzeti, da se dovelj ljudskih šol po narodnih potrebah in po potrebah sedanjega časa napravi, da se povzdigne omika in blagostan ljudstva našega. Tudi tu utegne preteklost, ki je mati sedanjosti, marsikak svét dati.

Postne préste.

Še se spomnim, kako radi smo kdaj šolarčki in tudi še učenci na viših šolah v postu po prestah segali, pa

nikdar takrat nisem tega mislil, kar bi zdaj, če bi presto vidil in jo jedel (povsod namreč ni te navade). Zakaj preste ravno v postu pečejo in kaj nam pomenijo?

Naši pobožni spredniki niso le sami iz otročje pokorščine do sv. matere katoliške cerkve sveti štiridesetdanski post v molitvi, svetem premišljevanji, zatajevanji samega sebe in dopernašanji družih dobrih del preživel, temuč so tudi skerbili in si prizadevali, tudi v sercu svojih otrok precej iz mladega ljubezen do te dobrotljive cerkvene zapovedi in sploh pobožnega duha obuditi. V ta namen so v postnem času svojim domačim posebne kruhke darovali; naredili so namreč tem kruhkam podobo dveh k molitvi sklenjenih rok, jih k goreči molitvi (preces) in spodobnemu obhajanju svetega postnega časa unemati.

Od tod tedaj ime „postne préste“ (Fastenbrezeln). In če presto prav pogledaš, ima posebno, kakor jih sém ter tjé po Gorenskem velike pečejo, res sklenjene konce razcepljene, kakor so persti na roki; če pa nima ravno pet cepov, je pred ko ne od tod, ker tisti, ki so jih pekli, niso vedili, kaj presta pomeni in učí. Gorenski.

Besedica o srenjskih volitvah.

Dragi odborniki, bratje moji! Ne zamerite mi, da opomnim naše dolžnosti, na ktere so nas sosede naši zavezali, ko so nas za odbornike odbrali. Premišljevaje te dolžnosti se mi pred oči postavijo dolge rajde opominov za pravi red našega življenja. Naj pa tukaj omenim le nektare.

Pervič opomnim, da to ni nobena nova naredba, da se v srejnah moške postavljajo za vižarje domačih manjših opravil. Kar jez vem, je ta naredba že stara blezo 3348 let, kar se vidi v 2. Mojzesovih bukvah, v 18. poglavji. Ko je namreč Mojzes izraeljsko ljudstvo iz egiptovske sužnosti izpeljal in je prišel z njimi v puščavo, in ko je madjanski duhoven Jetro, Mojzesov tast, to slišal, je prišel Mojzesa obiskat v puščavo. Enega jutra pa, ko se Mojzes vsede, da bi ljudstvo sodil, ktero je stalo od jutra do večera okoli njega, in ko je njegov tast Jetro vse to vidil, kar je imel opraviti, mu je rekel: „Kaj je to, kar delaš z ljudmi? zakaj sodiš sam, in vse ljudstvo čaka od jutra do večera?“ In Mojzes je odgovoril. „Ljudstvo pride prašat po božjem sklepu“. Jetro pa odgovori: „To ni dobro, kar delaš; odberi izmed vsega ljudstva zmožnih mož, kteri se Boga bojé in v kterih je resnica in ki sovražijo lakomnost“. In postavil je ene izmed njih čez 1000, ene čez 100, ene čez 50, ene čez 10; ti naj sodijo ljudstvo vsaki čas, in ako bo ktera reč više, naj jo préd-te prinesejo; sami naj manje reči razsodijo. Tako bo tebi polajšano, ker bo breme med druge razdeljeno, in Bog bo s teboj“. In Mojzes je tako naredil. Še enkrat: Kaj je rekel duhoven Jetro? „Odberi si zmožnih mož“, namreč, kteri bodo mogli svoje dolžnosti opravljati. Zdaj pa je zadosti, da le nektare može imenuješ, če tudi niso zmožni.

Nadalje je rekel: „Kteri se Boga bojé, v kterih je resnica, in ki sovražijo lakomnost“. Takih je celó težko kje najti; vendar je pa naša dolžnost, kar je mogoče, tako ravnati. Skusimo najpred sami sebe popraviti, potlej bomo znali tudi druge.

Bratje moji! nikar pa ne mislimo, da so med nami le samo trije moške prisegli za pravico se potegovati, ampak nas vseh je ta dolžnost. Bratje moji! hodimo mirni, ponižni po poti resnice, da se bomo vredni storili zaupnosti, ktero nam je ljudstvo skazalo. Mi imamo s ponižnim poterpljenjem med ljudstvom dobrega imena in veljave iskati. Mož se spozná, kdor več zopernost med ljudmi poterpeti zná. Bratje moji! tudi to se ne spodobi za možé, da kadar skupaj pridemo, le eden čez drugega vpijemo brez poterpljenja, in mu besedo pregriznemo, da še izgovoriti ne more. To navado pustimo ženskam, kterim ni mar, če se tudi sprejo, da le veliko sklepetajo. Bratje moji! opominjam vas, kar